

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

297

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

Redaktorzy naukowi

Jacek Adamek

Teresa Orzeszko

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-334-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Bartosz Bartniczak: Pomoc publiczna jako instrument wspierający ochronę środowiska w Polsce.....	13
Szymon Bryndziak: Wybrane preferencyjne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych a nierówności społeczne.....	23
Dorota Burzyńska: Bariery implementacji koncepcji budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	32
Anna Doś: Analiza skłonności mieszkańców województwa śląskiego do ponoszenia kosztów ograniczenia zużycia zasobów naturalnych.....	41
Justyna Dyduch: Wpływ przychodów ze sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii na sytuację finansową wybranych przedsiębiorstw	51
Krzysztof Dziadek: Rola ewaluacji w dystrybucji środków pomocowych z Unii Europejskiej.....	62
Aleksandra Ferens: Rachunkowość jako system pomiaru dokonań jednostki gospodarczej w środowisku przyrodniczym.....	72
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: Zróżnicowanie kosztów pracy w Polsce i krajach Unii Europejskiej w warunkach zrównoważonego rozwoju.....	83
Katarzyna Goldman: Analiza płynności finansowej z uwzględnieniem strategii dochód–ryzyko.....	92
Wojciech Hasik: Wartość godziwa w kontekście zrównoważonego rozwoju.	102
Beata Iwasieczko: Ład korporacyjny w warunkach zrównoważonego wzrostu a rachunkowość.....	109
Wiesław Janik: Polityka klimatyczna UE jako czynnik kosztotwórczy produkcji energii elektrycznej	118
Angelika Kaczmarczyk: Mała przedsiębiorczość a jednostki samorządu terytorialnego	127
Anna Katola: Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich.....	136
Dariusz Kielczewski: Zielone zamówienia publiczne jako przejaw działań finansowych sektora publicznego na rzecz zrównoważonego rozwoju	147
Anna Kobialka, Elżbieta Kołodziej: Wpływ polityki podatkowej gmin na rozwój regionu na przykładzie województwa lubelskiego.....	156
Joanna Koczar: Społeczna odpowiedzialność biznesu a rosyjskie społeczeństwo	166

Bożena Kolosowska, Agnieszka Huterska: Wpływ działań społecznie odpowiedzialnych na redukcję kosztów operacyjnych na przykładzie wybranych spółek giełdowych należących do RESPECT Index	176
Dariusz Kotarski: Zrównoważony rozwój uzdrowiska a realizacja funkcji zaspokajania potrzeb zdrowotnych	186
Barbara Kryk: Analiza kosztów i korzyści w ocenie efektywności ekologicznej i społecznej.....	195
Alina Kulczyk-Dynowska: Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru.....	205
Agnieszka Lorek: Finansowanie gospodarki odpadami komunalnymi	215
Dorota Michalak: Zarządzanie ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach regionu łódzkiego na przykładzie branży budowlanej. Analiza dostępnych instrumentów zabezpieczających.....	224
Monika Myszowska: Nierówności społeczne a ulgi w polskim systemie podatkowym – przykład ulgi na wychowanie dzieci w podatku dochodowym od osób fizycznych	234
Marek Ossowski: Idea ośrodków odpowiedzialności a społeczna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych.....	243
Katarzyna Piotrowska: Innowacje a rachunkowość.....	254
Marta Postuła: Korekta fiskalna narzędziem utrzymywania finansów publicznych w równowadze.....	263
Michał Ptak: Metody internalizacji kosztów zewnętrznych związanych z emisją gazów cieplarnianych.....	273
Paulina Sławińska: Wpływ ulg podatkowych na pogłębienie nierówności społecznych w Polsce	282
Ewa Spigarska: Świadomość społeczna mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami na przykładzie wspólnot mieszkaniowych.....	290
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Społeczno-ekonomiczno-środowiskowe koszty i korzyści wydobywania gazu łupkowego w Polsce na tle doświadczeń amerykańskich	300
Piotr Szczypa: Strategiczna karta wyników jako narzędzie rachunkowości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa – aspekty proekologiczne.....	310
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: Pojęcia zrównoważonego rozwoju i równoważenia rozwoju dla potrzeb finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego	319
Damian Walczak: Środki z UE w gospodarstwach rolnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce	328
Joanna Wieczorek: Rachunek kosztów działań usług medycznych jako podstawa wyboru efektywnych kontraktów.....	337
Stanisław Wieteska: Realizacja idei zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki odpadami w Polsce w latach 2000-2011	347

Jolanta Wiśniewska: Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw	358
Izabela Witzak: Znaczenie strategii zarządzania kapitałem obrotowym firmy	368
Wojciech Zbaraszewski: Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej	378
Dagmara K. Zuzek: Teoria a praktyka wobec koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.....	387

Summaries

Bartosz Bartniczak: State aid as an instrument supporting environmental protection in Poland	22
Szymon Bryndziak: Selected tax expenditures in personal income tax in the context of social inequalities	31
Dorota Burzyńska: Barriers of implementing the concept of performance budget in local government units	40
Anna Doś: Analysis of Silesia inhabitants propensity to bear the costs of limiting natural resources exploitation.....	50
Justyna Dyduch: Influence of revenues from sales of energy certificates on the financial situation of selected enterprises.....	61
Krzysztof Dziadek: The role of evaluation in the distribution of EU funds... ..	71
Aleksandra Ferens: Accounting as a system for measuring achievements of business entity in natural environment.....	82
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: The diversification of labour costs in Poland and the European Union in the conditions of sustainable development.....	91
Katarzyna Goldman: Financial liquidity analysis including risk-return strategy	101
Wojciech Hasik: Fair value in the context of sustainable development	108
Beata Iwasieczko: Corporate governance in terms of sustainable growth and accounting.....	117
Wiesław Janik: Climate policy of the European Union as a cost-generating factor in electricity production	126
Angelika Kaczmarczyk: Small enterprises and local government	135
Anna Katola: The role of local government in the sustainable development of rural areas	146
Dariusz Kielczewski: Green public procurement as a manifestation of financial activities of public sector for sustainable development.....	155
Anna Kobiółka, Elżbieta Kołodziej: Impact of communes fiscal policy on regional development basing upon Lublin Voivodeship.....	165

Joanna Koczar: Corporate social responsibility versus Russian society.....	175
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: The influence of socially responsible actions on reduction of operational costs performed by selected public limited companies listed on the RESPECT Index	185
Dariusz Kotarski: Sustainable development of spas and a function of meeting health needs	194
Barbara Kryk: Cost-Benefit Analysis in the assessment of the environmental and social effectiveness	204
Alina Kulczyk-Dynowska: Infrastructural investments of the Karkonosze National Park vs. sustainable development of the area.....	214
Agnieszka Lorek: Financing of municipal waste system	223
Dorota Michalak: Weather risk management in companies in Łódź region as an example of the construction industry. An analysis of available hedging instruments	232
Monika Myszowska: Social inequalities and the reliefs in the Polish tax system – example of child-rearing allowance in personal income tax.....	242
Marek Ossowski: Idea of responsibility centers vs. corporate social responsibility	253
Katarzyna Piotrowska: Innovation and accounting	262
Marta Postuła: Fiscal adjustment as a tool for public finance balance maintenance.....	272
Michał Ptak: Measures for internalizing external costs of greenhouse gas emissions.....	281
Paulina Sławińska: Impact of tax reliefs on deepening of social inequalities in Poland	289
Ewa Spigarska: The citizens' public awareness of waste management on the example of housing associations.....	299
Katarzyna Strzala-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Socio-economic and environmental costs and benefits of shale gas extraction in the context of American experience.....	308
Piotr Szczypa: Balanced Scorecard as a corporate social responsibility accountancy tool – proecological aspects.....	318
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: The concepts of sustainable development and balancing of development for financing needs by local authorities of Łódź Voivodeship.....	327
Damian Walczak: European Union funds in farms as an important element of sustainable development of rural areas in Poland	336
Joanna Wiczorek: Activity-Based Costing of medical services as a basis for choosing of effective medical contracts	346
Stanisław Wieteska: The implementation of sustainable development in the area of waste management in Poland in the years 2000-2011	357

Jolanta Wiśniewska: Research of small and medium enterprises financial reports	367
Izabela Witzak: The role of working capital policy management	377
Wojciech Zbaraszewski: Financing protected areas in Russia.....	386
Dagmara K. Zuzek: Theory and practice towards Corporate Social Responsibility of small and medium enterprises	395

Wojciech Zbaraszewski

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

FINANSOWANIE OBSZARÓW CHRONIONYCH W FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Streszczenie: Federacja Rosyjska (Rosja) jest największym obszarem państwem na świecie, w którym obszary chronione zajmują 3% powierzchni. W okresie 1992-2011 w Rosji utworzono 42 parki narodowe i rezerwy przyrody (PR), tym samym zajmowana powierzchnia zwiększyła się o 73%, obejmując 43 mln ha. Mimo że nakłady na ochronę środowiska zmniejszyły się z 1,1% PKB w 2005 r. do 0,8% PKB w 2011 r., to łączne wydatki na PR (wyrażone w cenach 2011 r.) wzrosły o 90%. Udział nakładów na PR kształtował się od 0,032% w 2005 r. do 0,04% wydatków budżetu federalnego w 2011 r. (w Polsce udział ten wynosił 0,0262%). Nakłady na PR w Rosji wynosiły od 1,90 USD/ha w 2005 r. do 3,43 USD/ha w 2011 roku.

Słowa kluczowe: finansowanie, obszary chronione, Federacja Rosyjska.

1. Wstęp

Funkcjonujący w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) program ochrony bioróżnorodności był powszechnie uważany za jeden z najbardziej skutecznych programów w tym zakresie na świecie. Wynikało to przede wszystkim z ogromnej powierzchni obszarów chronionych oraz ścisłego egzekwowania prawa [Dinerstein i in. 1994, s. 936]. Wraz z transformacją ustrojową w Europie Środkowo-Wschodniej nastąpiły zmiany także w zakresie funkcjonowania obszarów chronionych. ZSRR rozpadł się na niepodległe państwa, a od 1991 r. Federacja Rosyjska (Rosja) jest prawną sukcesorką byłego ZSRR [Karski 2006, s. 76]. Rosja jest współcześnie największym powierzchniowo państwem na świecie o obszarze 17 mln km².

Celem artykułu jest ocena funkcjonowania, a w szczególności finansowania rosyjskich parków narodowych i rezerwatów przyrody (PR). Głównym źródłem danych wykorzystanych w artykule są materiały Federalnej Służby Statystyki Państwowej Federacji Rosyjskiej (ros. *Федеральная служба государственной статистики*). Badania oparto na danych z opracowania „Ochrona środowiska w Rosji. Zestawienia statystyczne” (Moskwa 2012). Analizą objęto lata: 2000, 2005, 2008-2011. W celu możliwie wszechstronnego i obiektywnego przedstawienia wieloaspektowej problematyki obszarów chronionych wykorzystano właściwą tematycznie literaturę przedmiotu, akty prawne i dane administracyjne.

2. Problemy środowiskowe Federacji Rosyjskiej

Rosja charakteryzuje się wyjątkową bioróżnorodnością i ma rozbudowaną sieć obszarów chronionych [*National strategy...*]. Obecnie w Rosji istnieje 11 400 obszarów chronionych [Krever, Stishov, Onufrenya 2009]. W Rosji zlokalizowane są wszystkie główne naturalne podstrefy strefy umiarkowanej, a rosyjskie lasy stanowią ok. 22% światowych zasobów leśnych. Rosja posiada również największą na świecie liczbę mokradeł, jezior, które są połączone 120 tysiącami rzek, obejmujących 15% terytorium. Uznaje się, że 65% terytorium Rosji jest nietknięte działalnością człowieka, natomiast na 20% terytorium odnotowano znaczny wpływ działalności ludzkiej [*National strategy...*].

Przeobrażenia ustrojowe w całej Europie Wschodniej spowodowały także głębokie zmiany w zakresie finansowania obszarów chronionych. W ZSRR nakłady na obszary chronione od 1989 r. spadły o ok. 90%, a wiele obszarów chronionych charakteryzuje się brakiem personelu, sprzętu i niewystarczającymi środkami finansowymi [Wells, Williams 1998, s. 198-206]. W tym samym czasie, słabe egzekwowanie prawa spowodowało wzrost nielegalnego wykorzystania zasobów naturalnych, m.in. nielegalne pozyskiwanie drewna [Eikeland, Eythorsson, Ivanova 2004, s. 285-293] i kłusownictwo [Kuhl i in. 2009, s. 1442-1449].

W Rosji znajdują się, powszechnie już dzisiaj znane, rozległe obszary zdewastowane ekologicznie. Można do nich zaliczyć m.in. region Morza Kaspijskiego, w którym nieprawidłowe wykorzystanie Wołgi doprowadziło do znacznego obniżenia się poziomu wody, region Nowej Ziemi, gdzie zlokalizowano poligon prób broni nuklearnej, a także jezioro Aralskie, które zaniknęło na skutek prowadzonej działalności gospodarczej¹. Problem olbrzymich zagrożeń dla środowiska przyrodniczego dodatkowo uwydatniły nagle katastrofy, np. wybuch podziemnego zbiornika w 1957 r. w Kisztymie, w wyniku którego skażony został obszar 23 tys. km² zamieszkiwany przez 270 tys. osób [Zbiór rządowych dokumentów...] oraz katastrofa elektrowni atomowej w Czarnobylu w 1986 r. [*Environmental consequences...* 2006]. Wśród potencjalnych zagrożeń można wymienić zatonięcie rosyjskiego okrętu podwodnego „Kursk” w 2000 r., eksploatację rosyjsko-niemieckiego gazociągu Nord Stream przez Morze Bałtyckie, a także eksploatację magistrali przesyłowych ropy naftowej. O skali problemu może świadczyć fakt, że w 2009 r. w Chanty-Mansyjskim Autonomicznym Okręgu (o pow. 534 tys. km²) doszło do 2417 awarii rurociągów naftowych, w wyniku których do środowiska przedostało się 5781 ton zanieczyszczeń. Wycieki skażyły powierzchnię 229,6 ha [Hodzhaeva 2011, s. 75].

¹ Sekretarz generalny ONZ Ban Ki-moon w kwietniu 2010 r. określił zjawisko kurczenia się, zasolenia i zanieczyszczenia Morza Aralskiego jako jedną z największych katastrof ekologicznych [ONZ].

3. Charakterystyka obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej

Współczesne obszary chronione w Rosji mają swoje umocowanie w ustawie federalnej z 1995 r. o obszarach przyrodniczych szczególnie chronionych [Ustawa Federalna z 14.03.1995 r. nr 33...]. Przez szczególnie chroniony obszar przyrodniczy w Rosji rozumie się obszar, który został wyłączony (w całości lub w części) z gospodarczego użytkowania przez organ władzy publicznej i objęty jest szczególną ochroną w zakresie ochrony powierzchni gruntów, wód wraz z przestrzenią powietrzną, na których zlokalizowane są naturalne zespoły i obiekty o szczególnych walorach środowiskowych, naukowych, kulturalnych, estetycznych, rekreacyjnych i leczniczych. Na mocy wspomnianej ustawy od 2004 r. funkcjonuje system szczególnie chronionych terenów przyrodniczych (ros. Система особо охраняемые природные территории России, ООПТ), który obejmuje wszystkie rosyjskie tereny chronione. System składa się z trzech podstawowych form ochrony obszarowej: państwowych rezerwatów przyrody, parków narodowych oraz rezerwatów krajobrazowych.

Państwowe rezerваты przyrody (ros. государственные природные заповедники), w tym rezerваты biosfery (ros. биосферные заповедники), to obszar całkowicie wykluczony z użytkowania gospodarczego, jest wyłączną własnością państwa, a statut rezerwatu zatwierdzany jest przez rosyjski rząd. Według stanu na koniec stycznia 2013 r. w Rosji istniały 103 rezerваты o łącznej pow. 340 tys. km² [Ministerstwo Zasobów Naturalnych...].

Parki narodowe w Rosji (ros. национальные парки), w przeciwieństwie do USA, to stosunkowo nowa forma ochrony przyrody. Pierwszy park narodowy w ZSRR powstał w 1971 r. Był nim *Lahemaa rahvuspark* położony w północnej Estonii o pow. 72,5 tys. ha, z czego 25 tys. ha to obszar morski [Park Narodowy Lahemaa...]. W zdecydowanej większości parki w Rosji powstawały dopiero po 1983 r. W momencie rozpadu ZSRR (w grudniu 1991 r.) na jego obszarze ukonstytuowano 17 parków narodowych. Przeobrażenia społeczno-gospodarcze początku lat 90. XX w. nie zahamowały procesu tworzenia kolejnych parków narodowych, ale pozytywnie wpłynęły na ten proces. W 1992 r. utworzono 5 parków narodowych, a w latach 1993-1994 kolejnych 6 parków. Proces становienia nowych parków narodowych na obszarze Rosji przebiegał bardzo dynamicznie aż do 1999 r. Na koniec 1999 r. w Rosji było 35 parków narodowych obejmujących obszar 69,5 km². Zastój w tworzeniu parków narodowych w Rosji obejmował lata 2000-2005. Od 2006 r. w Rosji tworzone były kolejne parki narodowe, a ostatni z nich, Park Narodowy Bieringija o pow. 1,8 tys. ha, został utworzony w styczniu 2013 r. [Rząd Federacji Rosyjskiej...].

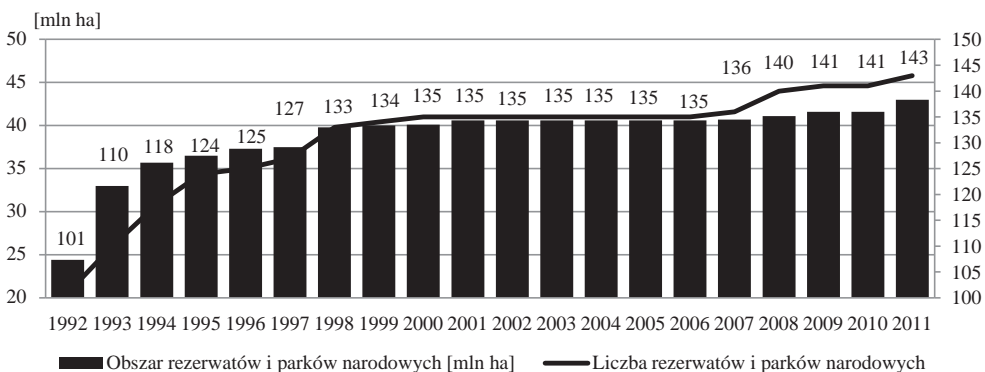
Rezerваты krajobrazowe (ros. государственные природные заказники) są tradycyjnymi formami ochrony przyrody w Rosji. Za jeden z najstarszych rezerwatów krajobrazowych można uznać Rezerwat Bagruziński nad jeziorem Bajkał. Został

założony w 1916 r. i w 1996 r. wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Przyrody². Inne rezerwy krajobrazowe w Rosji to m.in.: Rezerwat Astrachański utworzony w 1919 r. oraz utworzony rok później Rezerwat Ilmieński. Aktualnie funkcjonują 72 rezerwy krajobrazowe, z czego większość utworzono w latach 80., 90. XX wieku. Jednymi z najmłodszych rezerwatów w Rosji są: Rezerwat Utrisz w Krasnodarskim Kraju utworzony w 2010 r. oraz Rezerwat „Dolina Gazeli” utworzony w 2011 r. Łączna powierzchnia rezerwatów krajobrazowych w Rosji wynosi 340 tys. km².

Pozostałe formy ochrony przyrody w Rosji mają mniejsze znaczenie i należy do nich zaliczyć:

- parki przyrodnicze (ros. природные парки), pełnią podobną funkcję jak parki narodowe, z tą różnicą, że są w zarządzie Federacji,
- pomniki przyrody (ros. памятники природы), najliczniejsza forma ochrony przyrody, zazwyczaj ustanowiona dla ochrony wyjątkowych drzew, skał, wodospadów,
- parki dendrologiczne i ogrody botaniczne (ros. дендрологические парки и ботанические сады),
- obszary o charakterze leczniczym, kurorty (ros. лечебно-оздоровительные местности и курорты).

Forma obszarów chronionych wpływa nie tylko na panujący w nich reżim ochronny, ale także na sposób zarządzania nimi, ich kontroli i funkcjonowania. Z tego powodu wyróżnia się obszary chronione o znaczeniu państwowym, regionalnym lub lokalnym. W Rosji w celu dokonania oceny obszarów chronionych, perspektyw rozwoju i kontroli ustanowiono kataster obszarów chronionych. Kataster zawiera informacje dotyczące lokalizacji, granic, zasobów naturalnych, wartości historycznych i kulturowych obszarów chronionych.

Rys. 1. Liczba oraz powierzchnia rezerwatów i parków narodowych w Federacji Rosyjskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Federalna Służba Statystyki...].

² Według stanu na styczeń 2013 r. na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości w Federacji Rosyjskiej znajduje się 10 obiektów dziedzictwa przyrodniczego, 15 obiektów dziedzictwa kulturowego, a 26 obiektów wpisanych jest na listę wstępną [UNESCO].

Na podstawie danych zawartych na rys. 1 można stwierdzić, że w analizowanym okresie w Rosji utworzono 42 nowych PR. Tym samym ich liczba zwiększyła się ze 101 w 1992 r. do 143 w 2011 r., tj. o 42%, a powierzchnia z 24,4 mln ha w 1992 r. do 43 mln ha w 2011 r., tj. o 76%. W latach 1992-1998 odnotowano największy wzrost liczby PR (o 32%) i zarazem zajmowanej powierzchni (o 63%). Do 2020 r. w Rosji planuje się utworzyć kolejnych 11 rezerwatów przyrody i 20 parków narodowych [Rozporządzenie Rządu...].

W świetle przeobrażeń oraz pełnionych przez PR funkcji obszary te powinny być przedmiotem zainteresowania decydentów, w tym w zakresie ich finansowania.

4. Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej w świetle przeprowadzonych badań

W systemie finansowania PR w Rosji, jak przedstawiono w tab. 1, kluczowe znaczenie miały środki publiczne, a nade wszystko środki pochodzące z budżetu federalnego. W analizowanym okresie środki budżetu federalnego stanowiły rocznie 90% całości nakładów na PR. Najniższy udział środków budżetu federalnego, bo 88%, odnotowano w latach 2005-2006, a najwyższy w wysokości 94% w roku 2011. Udział środków z budżetów regionalnych w finansowaniu PR w analizowanym okresie tracił na znaczeniu. Udział środków z budżetów regionalnych małał z poziomu 2,5% w 2008 r. do zaledwie 0,08% w 2011 r. Środki z budżetów lokalnych w analizowanym okresie nie miały większego znaczenia, a ich najwyższy udział odnotowano w 2005 r. w wysokości zaledwie 0,37%. W latach 2009 i 2011 środki pochodzące z budżetów lokalnych nie były źródłem finansowania PR. Udział „innych środków” kształtował się na poziomie od 6,3% w 2011 r. do 9,7% w 2006 r.

Z analizy danych zawartych w tab. 1 wynika, że łączne nakłady (w cenach bieżących) od 2005 do 2011 r. rosły. Jednak taka interpretacja danych może być myląca z uwagi na poziom inflacji. W Rosji w analizowanych latach inflacja kształtowała się od 6,1% w 2011 r. do 13,3% w 2008 r. [Federalna Służba Statystyki...]. Dlatego na rys. 2 przedstawiono nakłady w Rosji na PR w cenach z roku 2011 w mln rubli rosyjskich³.

Nakłady od 2005 do 2011 r. wzrosły o 2 mld rubli, tj. o 90%. W tym miejscu warto przywołać dane z tab. 1, które wskazują, że w latach 2005-2011 powierzchnia omawianych obszarów chronionych wzrosła o 2,4 mln ha, obejmując w 2011 r. obszar 43 mln ha, co było wzrostem o 6%. Na tym tle wzrost nakładów na obszary chronione w Rosji należy interpretować jako znaczny, przewyższający dynamikę wzrostu powierzchni chronionych. Nakłady na parki narodowe charakteryzowały się mniejszą zmiennością niż nakłady na rezerваты przyrody. W 2005 r. nakłady na parki narodowe były mniejsze od nakładów na rezerваты przyrody o 11%, tj.

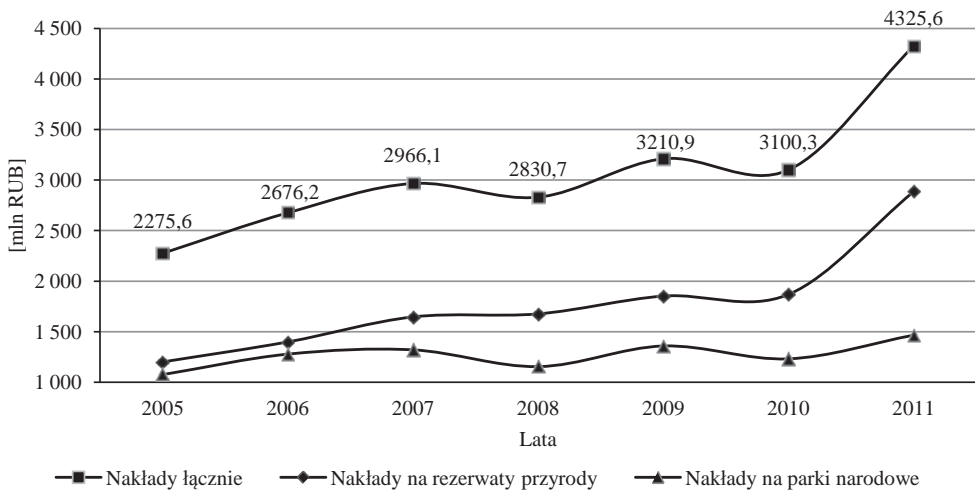
³ Średni kurs rubla rosyjskiego w 2011 r. kształtował się na poziomie 0,1007 zł [Narodowy Bank Polski...].

o 125 mln rubli. W kolejnych latach dysproporcja między nakładami na rezerwaty a nakładami na parki narodowe zwiększała się na korzyść rezerwatów przyrody i w 2011 r. wyniosła już 97%, co stanowiło równowartość 1,4 mld rubli.

Tabela 1. Nakłady na rosyjskie rezerwaty przyrody i parki narodowe (w mln RUB)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Państwowe rezerwaty przyrody							
Nakłady łącznie w cenach bieżących	691,4	878,0	1156,4	1334,3	1604,5	1761,2	2886,6
w tym:							
środkami z budżetu federalnego	612,7	776,1	1046,4	1193,7	1460,3	1598,0	2701,6
środkami z budżetów regionalnych	17,7	14,5	15,0	12,7	3,3	1,0	2,4
środkami z budżetów lokalnych	2,6	2,0	0,7	0,5	-	0,8	-
inne środki	58,3	85,4	94,2	127,4	140,9	161,4	182,6
Parki narodowe							
Nakłady łącznie w cenach bieżących	619,7	802,7	928,0	919,5	1177,0	1160,9	1466,0
w tym:							
środkami z budżetu federalnego	310,0	419,9	59,4	575,4	828,6	804,7	1070,9
środkami z budżetów regionalnych	11,5	12,8	6,6	2,2	2,6	6,6	2,4
środkami z budżetów lokalnych	51,8	51,2	60,0	0,2	0,0	0,1	0,0
inne środki	246,4	318,9	352,0	341,7	345,8	349,5	392,7

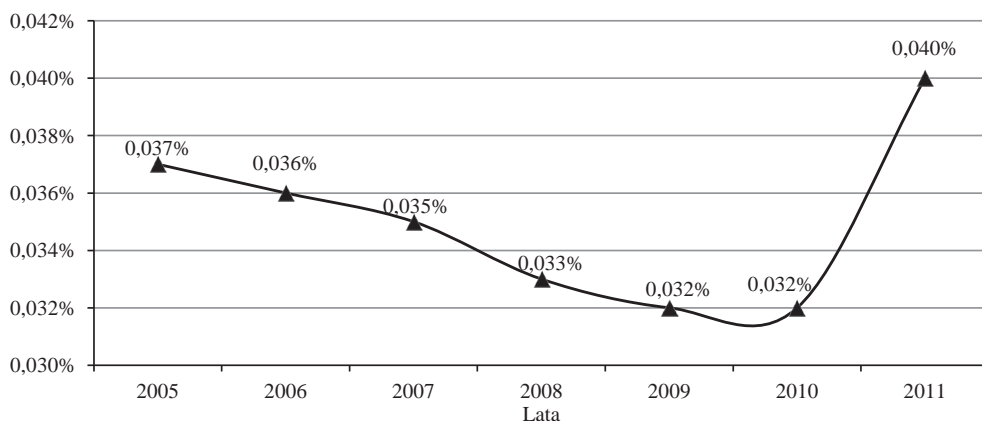
Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie [Federalna Służba Statystyki...].

Rys. 2. Nakłady na rosyjskie rezerwaty przyrody i parki narodowe w cenach z roku 2011 (w mln RUB)

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie [Federalna Służba Statystyki...].

Z uwagi na główne źródło finansowania rosyjskich obszarów chronionych, jakim były środki z budżetu federalnego, istotnego znaczenia nabiera analiza relacji między nakładami na PR a całością wydatków budżetu Rosji.

Rys. 3. Udział nakładów na rosyjskie rezerwy przyrody i parki narodowe w wydatkach budżetu federalnego

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie [Federalna Służba Statystyki...].

Jak wynika z danych prezentowanych na rys. 3, udział nakładów na PR w Rosji w wydatkach budżetu federalnego w latach 2005-2010 malał, od 0,037% w 2005 r. do 0,32% w latach 2009 i 2010. W 2011 r. udział ten osiągnął najwyższy poziom, tj. 0,04%. Dla porównania udział nakładów na finansowanie obszarów chronionych w wydatkach budżetu państwa w Polsce w 2009 r. wynosił zaledwie 0,0262% [Zbaraszewski 2009, s. 202]. Nakłady na PR w Rosji w 2011 r. wyniosły 3,43 USD/ha, tym samym były wyższe niż w 2005 r., gdyż wówczas nakłady ukształtowały się na poziomie 1,90 USD/ha⁴.

5. Podsumowanie

W Rosji w latach 1992-2011 utworzono 42 nowych PR. Tym samym ich liczba zwiększyła się do 143, tj. o 42%, a ich powierzchnia do 43 mln ha, tj. o 76%. W latach 1992-1998 odnotowano największy wzrost liczby obszarów chronionych (o 32%) i powierzchni chronionych (o 63%). W Rosji PR finansowane były głównie ze środków pochodzących z budżetu federalnego. Udział tego źródła finansowania wzrósł z poziomu 88% w latach 2005-2006 do poziomu 94% w 2011 r. Środki z budżetów regionalnych i lokalnych w finansowaniu PR w analizowanym okresie traciły na znaczeniu. Uzupelnieniem finansowania obszarów chronionych były „inne

⁴ Obliczenia własne na podstawie średnich kursów wymiany RUB/USD [Centralny Bank Rosji...].

źródła”, których udział kształtował się od 6 do 9%. Od 2005 do 2011 r. łączne nakłady w cenach z roku 2011 na obszary chronione w Rosji wzrosły o 90%. Nakłady na parki narodowe charakteryzowały się mniejszą zmiennością niż nakłady na rezerwaty przyrody.

Wzrost powierzchni chronionych wraz z zapewnieniem źródeł ich finansowania z budżetu centralnego pozytywnie świadczy o przeobrażeniach we współczesnej Rosji. Wydaje się, że Rosja może być przykładem państwa postępującego zgodnie z maksymą Seneki *Si ad naturam vives, numquam eris pauper*.

Literatura

- Centralny Bank Rosji, <http://www.cbr.ru>.
- Dekret Prezydenta z 10 sierpnia 2012 r. nr 1157 o ustanowieniu w Federacji Rosyjskiej Roku Ochrony Środowiska, <http://www.kremlin.ru/acts/16219>.
- Dinerstein E., Krever V., Olson D.M., Williams L., *An emergency strategy to rescue Russia's biological diversity*, „Conservation Biology” 1994, no 8.
- Eikeland S., Eythorsson E., Ivanova L., *From management to mediation: Local forestry management and the forestry crisis in post-socialist Russia*, „Environmental Management” 2004, no 33.
- Environmental consequences of the Chernobyl accident and their remediation: Twenty years of experience. Report of the Chernobyl*, „Environment”, International Atomic Energy Agency, Wien 2006.
- Federalna Służba Statystyki Państwowej Federacji Rosyjskiej, <http://www.gks.ru/>.
- Hodzhaeva G.K., *Charakterystyka zanieczyszczeń ziemi ropą naftową i gazem w regionie kompleksu Nizhnevartovsk*, „Oil and Gas Business” 2011, no 4, http://www.ogbus.ru/authors/Khodzhaeva/Khodzhaeva_1.pdf.
- Karski K., *Kontynuacja prawnomiędzynarodowej podmiotowości ZSRR i jego części składowych przez państwa istniejące na obszarze postradzieckim*, „Iuridica” 2006, nr 45.
- Krever V., Stishov M., Onufrenya I., *National protected areas of the Russian Federation: GAP analysis and perspective Framework*, WWF-Russia, The Nature Conservancy, MAVA. Moscow 2009.
- Kuhl A., Balinova N., Bykova N., Arvlov Y.N., Lushchekina A.A., Milner-Gulland E.J., *The role of saiga poaching in rural communities: Linkages between attitudes, socio-economic circumstances and behaviour*, „Biological Conservation” 2009, vol. 142, issue 7.
- Ministerstwo Zasobów Naturalnych Federacji Rosyjskiej, <http://volkam.zapoved.ru/catalog>.
- Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>.
- National strategy of biodiversity conservation in Russia*, Russian Academy of Sciences, Ministry of Natural Resources of the Russian Federation, Moscow 2001, <https://www.cbd.int/countries/profile/default.shtml?country=ru#nbsap>.
- ONZ, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=34276#.UQgFbx3asmQ>.
- Park Narodowy Lahemaa, <http://www.keskkonnaamet.ee>.
- Rozporządzenie Rządu Federacji Rosyjskiej z 22.12. 2011 nr 2322-p o koncepcji rozwoju systemu obszarów specjalnie chronionych do 2020 r.
- Rząd Federacji Rosyjskiej, <http://www.government.ru/gov/results/22422>.
- UNESCO, <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ru/>.
- Ustawa Federalna z 14.03.1995 r. nr 33 o obszarach przyrodniczych szczególnie chronionych, przyjęta postanowieniem Dumy Państwowej Federacji Rosyjskiej 15 lutego 1995 r.
- Wells M.P., Williams M.D., *Russia's protected areas in transition: The impacts of perestroika, econom-*

ic reform and the move towards democracy, „Ambio” 1998, vol. 27 no 3.

Zbaraszewski W., *Finansowanie parków narodowych w Polsce*, [w:] *Implementacyjne i aplikacyjne aspekty zrównoważonego rozwoju*, red. E. Sidorczuk-Pietraszko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009.

Zbiór rządowych dokumentów w języku rosyjskim poświęcony katastrofie w Kiszymie, <http://nuclear.tatar.mtss.ru/arxiv/332.htm>.

FINANCING PROTECTED AREAS IN RUSSIA

Summary: Russia is the largest country in the world. In the period 1992-2011 there were established 42 national parks and nature reserves (PA) in Russia; their area increased by 73% covering 43 million hectares. Total expenditure on PA (expressed in the prices of 2011) increased by 90% for the analyzed period. The participation of expenditure on PA was from 0.032% in 2005 to 0.04% in 2011 in the expenditure from the federal budget (in Poland 0.0262%). Expenditure for PA increased from 1.90 USD/ha in 2005 to 3.43 USD/ha in 2011.

Keywords: financing, protected areas, Russian Federation.